

8. Amnesty International., *Cour Pénale Internationale: Mise en oeuvre du statut de Rome.*, Campagne pour la justice internationale., 2010
9. Arsanjani, M. H., *The Rome Statute of the International Criminal Court.* 1999. American Journal of International Law.
10. Barnett L., *La Cour pénale internationale : histoire, rôle et situation actuelle*, Division des affaires juridiques et législatives, 2008: <http://www.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/prb0211-f.pdf>
11. Bennouna M., & El Amine H., *La Cour pénale internationale et les Etats*, Editions Pedone, Paris, 2012
12. Bharadwaj A., *International Criminal Court and the Question of Sovereignty.*, Strategic Analysis, Vol. 27, No. 1, Jan-Mar 2003
13. Boden J., *Sovraniteti*, Isp & Dita, Tiranë 2000
14. Cohen J.L., *Les transformations contemporaines de la souveraineté*, 2009: <http://www.raison-publique.fr/article135.html>
15. Cryer R., *International Criminal Law vs State Sovereignty: Another Round?* 2006. The European Journal of International Law.
16. Dixon M., *E drejta Ndërkombëtare*, AIIS, Tiranë
17. Gruda Z., *E drejta Ndërkombëtare Publike*, Furkan ISM, Shkup 2007
18. Henzelin M., *La cour pénale internationale: organe supernational ou outrage des etats?* Genève, 2001
19. Kirsch P., T. Holmes J., *Developments in International Criminal Law.* The American Journal of International Law. 1999, 93 (2) 1-12
20. Lombois C., *Droit Pénal International*, Dalloz, 1979
21. Omari L., *Parime dhe institucione të së drejtës publike*, Elena Gjika, Tiranë 2006
22. Rancilio P. E., *From Nuremberg to Rome: Establishing Criminal Court and the Need for US Participation.* 2001, University of Detroit Mercy Law Review nr.78.
23. Sachabas W. A., *An Introduction to the International Criminal Court.* 2001. Cambridge University Press.
24. Tomuschat Ch., *International Criminal Prosecution: The Precedent of Nuremberg Confirmed.* 1994. Criminal Law Forum nr.5.
25. *Gjykatat Ndërkombëtare*, botim i "Qendra Shqiptare e së Drejtës Ndërkombëtare", Tiranë 2005

E drejta për t'u mbrojtur me avokat në procesin penal

Dr. Mirgen Preçe

PEDAGOG NË FAKULTETIN JURIDIK, UNIVERSITETI EUROPIAN I TIRANËS

Abstrakt

Artikulli analizon të drejtën për t'u mbrojtur me avokat në procesin penal sipas legjislacionit shqiptar. Në punim trajtohen mënyrat se si realizohet kjo e drejtë nga legjislacioni shqiptar, dhe konkretisht rasti kur i pandehuri ose të afërmit e tij zgjedhin avokat, kur avokati caktohet nga prokurori ose gjykata kur i pandehuri ka mbetur pa avokat ose kur avokati ka lënë mbrojtjen dhe rasti kur avokati caktohet nga Komisioni Shtetëror për Ndhimën Juridike. Janë evidentuar problematikat që janë shfaqur në praktikën gjyqësore shqiptare në çështjet që kanë të bëjnë me mbrojtësin në procesin penal.

Fjalë kyç: Avokat, proces penal, Komisioni Shtetëror për Ndhimën Ligjore

1. Zhvillimi historik i profesionit të avokatit

Ushtrimi i profesionit të avokatit fillesat e tij i ka që nga lashtësia, fillimisht ky profesion ka lindur në Athinë. Personat e parë që mund të përshkruhen si avokatë, në Athinë quheshin oratorë. Në fillim ka pasur një rregull që individët duhet të merrnin pjesë vetëm në çështjet e tyre, por ky rregull u anashkalua nga tendenca, në rritje, e individëve që kërkonin këshillën e një miku¹.

Ndërsa në Romën e Lashtë, avokatë quheshin personat të cilët kishin njohuri në retorikë dhe quheshin oratorë. Me kalimin e kohës, prej tyre lindën të ashtuquajturit "këshilltarë ligjorë", të cilët e ushtronin profesionin e tyre si një hobi².

¹ Robert J. Bonner, *Lawyers and Litigants in Ancient Athens, The Genesis of legal profession*, Benjamin Blom, Nju Jork, 1927, 202.

² Artan Hajdari, Mariana Semini-Tutulani, Envi Hicka, Julian Haxhiu, Florian Ballhysa, Ardian Dvorani, Julian Hodaj, Besmir Beja, Holger Hembach, *Vademekum per avokatet. Këshilla dhe*

2. E drejta për t'u mbrojtur nga një avokat i zgjedhur nga i pandehuri

Avokati është personi që gjatë gjithë procesit penal përfaqëson interesat e personit që mbron dhe ofron këshillime juridike me të gjitha mjetet dhe metodat që nuk janë të ndaluara nga ligji³.

Në nenin 3, shkronja ç) të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë është parashikuar që gjatë procesit penal kushdo ka të drejtë të mbrohet vetë ose me ndihmën e një mbrojtësi ligjor të zgjedhur prej tij, të komunikojë lirisht dhe privatisht me të, si dhe t'i sigurohet mbrojtja falas, kur nuk ka mjete të mjaftueshme.

Në lidhje me të drejtën për t'u mbrojtur me avokat Gjykata Kushtetuese është shprehur në disa vendime ku thekson faktin se "Që e drejta e mbrojtjes të jetë reale, efektive dhe jo vetëm teorike, ushtrimi i saj nuk duhet të pengohet, por përkundrazi, gjykata duhet të marrë të gjitha masat ligjore që në funksion të procesit të drejtë, jo vetëm të sigurojë praninë e mbrojtësit në gjykim, por dhe t'i japë atij mundësinë të bëjë mbrojtje reale, duke respektuar barazinë e armëve"⁴.

Përmbajtja e dispozites së nenit 3, shkronja ç) e Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë është e sanksionuar në nenin 6 të Kodit të Procedurës Penale.

Në nenin 53 të paragrafit të parë të Kodit të Procedurës Penale, parashikohet se personi i arrestuar në flagrancë ose i ndaluar ka të drejtë të flasë me mbrojtësin menjëherë pas arrestimit ose ndalimit.

Shprehja "menjëherë" e përdorur nga ligjvënësi në nenin 53 të Kodit të Procedurës Penale, ka kuptimin sa më shpejtë të jetë e mundur.

Ligjvënësi në këtë rast ka dashur të garantojë personin e ndaluar se sa më shpejt të jetë e mundur organi procedues do t'i mundësojë të pandehurit të mbajë kontakte me mbrojtësin e tij.

Të njëjtin qëndrim ka mbajtur edhe Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut duke u shprehur se prania e avokatit është e detyrueshme që në fazën fillestare të procesit kur personi i dyshuar se ka kryer një vepër penale merret në pyetje nga policia⁵.

Në praktikë jo rrallë herë ka ndodhur që i pandehuri ka pasur një avokat të zgjedhur prej tij ose nga një i afërm i tij, dhe avokati pasi ka marrë pjesë në disa seanca gjyqësore nuk është paraqitur më, pa dhënë ndonjë shkak të ligjshëm për mungesën e tij. Duke vënë re mungesën e mbrojtësit, gjykata në bazë të nenit 49

pika 5 e Kodit të Procedurës Penale ka caktuar si zëvendësues një mbrojtës tjetër nga lista e avokatëve kryesisht. Me këtë mbrojtës të caktuar nga gjykata i pandehuri nuk ka qenë dakort dhe ka insistuar që të mbrohet nga avokati i zgjedhur prej tij.

Gjykata ka dy mundësi për të vepruar në këtë rast (bëhet fjalë për ato raste kur e drejta për t'u mbrojtur me avokat nuk është e detyrueshme), të vazhdojë gjykimin me avokatin e caktuar prej saj ose të marrë në konsideratë vullnetin e shprehur nga i pandehuri dhe të vazhdojë gjykimin pa praninë e avokatit të caktuar prej saj.

Në këtë rast shtrohet pyetja, a do të përbënte shkelje të së drejtës për t'u mbrojtur me avokat, në rast se gjykata do të vazhdonte gjykimin pa praninë e avokatit të zgjedhur nga i pandehuri kur ky i fundit mungon pa shkaqe të arsyeshme dhe kur i pandehuri nuk është dakord të mbrohet nga avokati i caktuar nga gjykata?

Gjykata në këtë rast nuk ka alternativë tjetër përveç vazhdimin të gjykimin, sepse në rast se do të shtyjë seancat gjyqësore derisa të paraqitet avokati i zgjedhur nga i pandehuri do të shkelte një tjetër të drejtë që ligji procedural penal ia njeh të pandehurit, siç është e drejta për zhvillimin e një gjykimi brenda një afati të arsyeshëm.

Pyetjes së formuluar më lartë i ka dhënë përgjigje Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut. Në çështjen e gjykuar nga GJEDNJ-ja, ankuesi nuk dëshironte të mbrohej vetë dhe avokati i zgjedhur prej tij nuk e përmbushi detyrën tij duke munguar gjatë gjykimin të çështjes në mënyrë të paarsyeshme. Për më tepër, ankuesi nuk pranoi të mbrohej nga një avokat i caktuar nga gjykata. Kështu, gjykata e shkalles së parë zgjodhi një mundësi të tretë, atë të shtyrjes së seancave dhe vazhdimin të gjykimin në mungesë të avokatit, por në prani të ankuesit.

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut vëren se autoritetet e përmbushën në nivel të mjaftueshëm detyrimin e tyre për të siguruar ndihmë ligjore, si duke shtyrë seancat, për t'i dhënë avokatit të ankuesit mundësi për të përmbushur detyrën e tij, ashtu dhe duke caktuar një avokat sipas skemës së ndihmës ligjore. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut nuk konstatoi se ishte shkelur e drejta për t'u mbrojtur me avokat në rastin konkret.⁶

Duhet theksuar fakti se e drejta për t'u mbrojtur me avokat duhet ushtruar me mirëbesim, sipas qëllimit për të cilin është parashikuar në ligj⁷.

Në praktiken shqiptare ka ndodhur edhe rasti tjetër, kur i pandehuri ka zgjedhur avokat mbrojtës gjatë gjykimin, por ai e ka braktisur mbrojtjen dhe e gjendur në këto rrethana gjykata për të siguruar respektimin e të drejtave të të pandehurit ka caktuar disa avokatë kryesisht, ku edhe këta nuk e kanë marrë përsipër mbrojtjen e të pandehurit ose e kanë lënë mbrojtjen dhe gjykata është gjendur përpara një situatë të pamundur për të caktuar avokatë të tjerë. I pandehuri ka insistuar në

akte për procesin civil, botuar nga OSCE, 2014, fq. 13. Shkarkuar nga: <http://www.osce.org/sq/albania/121121?download=true>, parë më 10.02.2015.

³ Igor Dolea, Victor Zaharia, Vasile Rotaru, Elena Croitor, Ion Jigau, Veronica Mihailov, Alexandru Cebanas, *Justitia penala si drepturile omului*, IRP, 2010, fq. 159. Shkarkuar nga: http://irp.md/uploads/files/2014-04/1397217598_justitia-si-drepturile-omului.pdf, parë më 13.02.2015.

⁴ Vendim I Gjykatës Kushtetuese nr. 30, date 26, 11.2009; Vendim I Gjykatës Kushtetuese nr. 33, date 24.11.2003.

⁵ Vendim i Gjykatës Evropiane I të Drejtave të Njeriut, Salduz kunder Turqisë, 28 nentor 2008, paragrafi 55. Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut Pishchalnikov kunder Rusisë, 24 shtator 2009, paragrafi 36.

⁶ Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Balliu kundër Shqipërisë, 16 qershor 2005, paragrafët 35-37.

⁷ Tudor Amza, *Drept procesual penal*. f. 18. Shkarkuar nga: http://id-hyperion.ro/cursuri/cursuri%20drept/Drept_procesual_penal%20-%20an%203,%20sem1.pdf, parë më 17.03.2015.

kërkesën e tij për t'u mbrojtur nga një avokat i caktuar nga gjykata. Në rastin e avokatëve që janë caktuar nga gjykata dhe kanë lënë mbrojtjen, gjykata ka njoftuar Dhomën Kombëtare të Avokatisë për fillimin e procedimit disiplinor.

Në Kodin e Procedurës Penale në nenin 48 të tij është përcaktuar se i pandehuri ka të drejtë, të zgjedhë, jo më shumë se dy mbrojtës.

Në praktikë ka ndodhur edhe ndryshe kur një të pandehur gjatë gjykimit të çështjes e kanë mbrojtur 3 avokatë, dy të zgjedhur nga i pandehuri, kurse njëri i caktuar nga Kryetari i Komisionit Shtetëror për Ndhimën Juridike në bazë të kërkesës që i pandehuri kishte depozituar pranë këtij organi.⁸

Gjykata nuk duhej të lejonte legjitimitimin e më tepër së dy avokatëve sepse shkelë nenin 48 të Kodit të Procedurës Penale. Ligjvënësi jo pa qëllim ka vendosur maksimumin e numrit të lejuar të mbrojtësve, sepse duke mos qenë një kufi, ka të pandehur që mund të punësojnë një numër më të madh se dy mbrojtës dhe në këtë rast procesi gjyqësor do të vonohej dhe do të shkelej e drejta e të pandehurit për një gjykim brenda një afati të arsyeshëm.

3. E drejta për t'u mbrojtur nga një avokat i caktuar kryesisht

Mbrojta me avokat kryesisht nuk ka funksionin e ndihmës sociale. Qëllimi i saj i vetëm është që të uli në minimum "*barazinë e amëve*" në rastet kur i pandehuri humbet interesin për të zgjedhur një avokat, ngel pa një avokat ose kur asnjë avokat nuk do të realizojë mbrojtjen nga ata që nuk janë te lista e avokatëve kryesisht⁹.

Sipas nenit 49 i pandehuri që nuk ka zgjedhur mbrojtës ose që ka mbetur pa të, ka të drejtë të ndihmohet nga mbrojtës që caktohet nga gjykata ose prokuroria, në qoftë se e kërkon atë. Ky nen përcakton dhe ndihmën ligjore të detyruar kur i pandehuri është nën moshën tetëmbëdhjetë vjeç ose me të meta fizike dhe psikike që e pengojnë për të realizuar vetë të drejtën e mbrojtjes.

Avokatët që merren me të miturit nuk kanë ndjekur ndonjë trajnim dhe për këtë arsye në doktrinë¹⁰ është pohuar se avokatët duhet të ndjekin një trajnim profesional për çështjet që kanë të bëjnë për drejtësinë me të mitur për të mbrojtur sa më shumë fëmijët. Kur interesat e drejtësisë e kërkojnë që një të pandehuri duhet t'i caktohet një mbrojtës, gjykata duhet të marrë parasysh se sa e rëndë është vepra penale dhe ashpërsia e dënimit¹¹.

⁸ Vendimi 893 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor, Fier, datë 20.07.2015. http://www.gjykata.gov.al/portal_DCFR/Penal_Cases.aspx

⁹ Paolo Tonini, *Lineamenti di diritto processuale penale*, Giuffrè, Milano, 2012, f. 70.

¹⁰ Arta Mandro, Alma Tafani, Afërdita Deda, Alma Maksutaj, Blerina Metaj, Drejtësia për të mitur në Shqipëri, f. 36. Shkarkuar nga: <http://www.crca.al/sites/default/files/publications/Drejtësia%20per%20te%20mitur.pdf>, pare me 10.02.2015.

¹¹ Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Quarantata kundër Zvicrës, paragrafi 33; Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Zdravko kundër Bullgarisë, paragrafi 38.

4. E drejta për ndihmë ligjore falas

Ligji nr. 10039 datë 22.12.2008 për ndihmën juridike përcakton kushtet, llojin, mënyrën dhe procedurat për dhënien e ndihmës juridike nga shteti për të mbrojtur të drejtat dhe liritë themelore të individit. Rolin kryesor në ndihmën juridike e luan Komisioni Shtetëror për Ndhimën Juridike, i cili është organ shtetëror në varësi të Ministrisë së Drejtësisë. Komisioni Shtetëror për Ndhimën Juridike ndër të tjera miraton rregullat e caktimit të avokatëve, zyrave të avokatisë dhe organizatave jofitimprurëse që do të ofrojnë ndihmë juridike.

Ndihma juridike jepet më anë të këshillimit, plotësimit të akteve të ndryshme, përfaqësimit para organeve administrative, përfaqësimit të të dyshuarit, akuzuarit dhe të dëmtuarit në procesin penal, përfaqësimit të interesave të personave në çështjet civile ose administrative.

Në çështjet penale përfitojnë personat që nuk kanë avokat ose kanë mbetur pa avokat, kurse në çështjet e tjera përfitojnë personat që nuk kanë të ardhura ose kanë të ardhura të pakta.

Nga një krahasim që bëjmë ndërmjet avokatëve të caktuar nga prokurori ose gjykata dhe avokatëve që janë pjesë e Komisionit Shtetëror për Ndhimën Juridike, vemë re se tarifat e shërbimit janë të ndryshme. Avokatët që bëjnë pjesë në Komisionin Shtetëror të Ndhimës Juridike paguhën më shumë se sa avokatët e caktuar nga prokurori ose gjykata.

Ndërsa në lidhje me funksionimin e këtyre shërbimeve dhe caktimin e avokatëve që të merren me çështjet gjyqësore, mund të themi se funksionon më mirë dhe më shpejt caktimi i avokatëve nga prokurori ose gjykata se sa nga Komisioni Shtetëror për Ndhimën Juridike. Edhe pse duhet të mblidhet disa herë në vit, Komisioni Shtetëror për Ndhimën Juridike mezi organizon një mbledhje në vit për shpërndarjen e çështjeve gjyqësore tek avokatët e tij.

5. Raporti avokat- i pandehur

Midis avokatit edhe të pandehurit duhet të ekzistojë një raport besimi, në rast se i pandehuri nuk ka besim tek avokati i tij, kjo gjë mund të dëmtojë interesat e tij, kur i pandehuri nuk i tregon rrethana të caktuara që kanë të bëjnë me çështjen gjyqësore.

Midis të pandehurit dhe avokatit të tij ekziston një raport përfaqësimi teknik që realizohet me ndihmën ligjore, në kuptimin që i pandehuri mund t'i realizojë vetë veprimet që nuk i janë rezervuar mbrojtësit¹².

Këshillimi nga avokati është një lloj përfaqësimi që nuk e pengon të pandehurin të jetë i pranishëm në realizimin e akteve më të rëndësishme të procesit penal¹³.

¹² Paolo Tonini, *Manuale di procedura penale*, Giuffrè, Milano, 2012, f. 136.

¹³ Paolo Tonini, *Manuale di procedura penale*, Giuffrè, Milano, 2012, f. 136.

E drejta për t'u mbrojtur vetë e të pandehurit prevalon nga e drejta e mbrojtjes teknike për shkak se bëhet fjalë për një liri të të pandehurit për të vendosur¹⁴.

Suksesi i një raporti të rregullt midis avokatit dhe të pandehurit ka në themel të tij moralin e lartë dhe përgatitjen e vazhdueshme profesionale, që duhet të shoqërojë avokatin¹⁵.

Konkluzione

Po të kthehemi mbrapa në kohë dhe të shikojmë se si garantoheshin të drejtat e të pandehurit përpara vitit 1990 dhe sot, konstatojmë se është bërë shumë progres. Pavarësisht progresit që është bërë në këtë drejtim, janë të domosdoshme ndryshime të mëtejshme për të përmirësuar situatën.

Në rastin e personave të mitur që janë në konflikt me ligjin do të ishte mirë që avokatët që mbrojnë të miturit të bënin trajnime vazhduese për të mbrojtur sa më mirë interesin më të lartë të fëmijës.

Do të ishte mirë që avokatët e caktuar nga prokurori ose gjykata dhe avokatët që punojnë me Komisionin Shtetëror për Ndihmën Juridike, të funksiononin brenda një strukture të vetme. Duke parë mënyrën e funksionimit, avokatët e caktuar nga gjykata ose prokurori marrin kontakt më shpejtë me të pandehurin se sa avokatët që janë pjesë e Komisionit Shtetëror për Ndihmën Juridike. Shpërndarja e çështjeve në Komisionin Shtetëror për Ndihmën Juridike është e ngadaltë dhe, në vend që të bëjë që çështjet të zgjidhen brenda një afati të arsyeshëm, bën të kundërtën.

Bibliografi

Arta Mandro, Alma Tafani, Aferdita Deda, Alma Maksutaj, Blerina Metaj, *Drejtesia për të mitur në Shqipëri*. Shkarkuar nga: <http://www.crca.al/sites/default/files/publications/Drejtesia%20per%20te%20mitur.pdf>, pare me 10.02.2015.

Artan Hajdari, Mariana Semini-Tutulani, Envi Hicka, Julian Haxhiu, Florian Ballhysa, Ardian Dvorani, Julian Hodaj, Besmir Beja, Holger Hembach, *Vademekum për avokatët. Kështilla dhe akte për procesin civil*, botuar nga OSCE, 2014. Shkarkuar nga: <http://www.osce.org/sq/albania/121121?download=true>, parë më 10. 02. 2015.

Fatmir Braka, *Raporti avokat-klient, kriter për realizimin e se drejtes*, Avokatia, nr. 3/2014.

Igor Dolea, Victor Zaharia, Vasile Rotaru, Elena Croitor, Ion Jigau, Veronica Mihailov, Alexandru Cebanas, *Justitia penala si drepturile omului*, IRP, 2010. Shkarkuar nga: http://irp.md/uploads/files/2014-04/1397217598_justitia-si-drepturile-omului.pdf, parë më 13.02.2015.

Paolo Tonini, *Lineamenti di diritto processuale penale*, Giuffrè, Milano, 2012.

Paolo Tonini, *Manuale di procedura penale*, Giuffrè, Milano, 2012.

¹⁴ Paolo Tonini, *Manuale di procedura penale*, Giuffrè, Milano, 2012, f. 136.

¹⁵ Fatmir Braka, *Raporti avokat-klient, kriter për realizimin e se drejtes*, Avokatia, nr. 3/2014, f. 3.

Robert J. Bonner, *Lawyers and Litigants in Ancient Athens, The Genesis of legal profession*, Benjamin Blom, Nju Jork, 1927.

Tudor Amza, Drept procesual penal. Shkarkuar nga: http://id-hyperion.ro/cursuri/cursuri%20drept/Drept_procesual_penal%20-%20an%203,%20sem1.pdf, pare me 17.03. 2015.

Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 30, date 26, 11.2009;

Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 33, date 24.11.2003.

Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Salduz kundër Turqisë, 28 nentor 2008.

Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut Pishchalnikov kundër Ruisë, 24 shtator 2009.

Vendim i Gjykatës Evropiane i te Drejtave të Njeriut, Balliu kundër Shqipërisë, 16 qershor 2005.

Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Quarantata kundër Zvicrës, 24 maj 1991.

Vendim i Gjykatës Evropiane i të Drejtave të Njeriut, Zdravko kundër Bullgarisë, 23 shtator 2011.

Vendimi 893i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor, Fier, datë 20.07.2015. http://www.gjykata.gov.al/portal_DCFR/Penal_Cases.aspx